

Yapılan Alan Araştırması Seminerlerinin Sunulması ve Deęerlendirilmesi

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
HALKBİLİM BÖLÜMÜ

HLK 220 Alan Araştırması Semineri

TEKİRDAĞ VE ÇEVRESİNDE YAĞMUR DUASI UYGULAMALARI

Ankara, Mayıs 2015

TEKİRDAĞ VE ÇEVRESİNDE YAĞMUR DUASI UYGULAMALARI

1. Yağmur Duası Hakkında Genel Bilgi

Geçim kaynağı ve ekonomisinin temeli tarım ve hayvancılığa dayanan her toplum, kurak geçen mevsimlerde gerekli olan yağmuru yağdırmak için bir takım inanç ve uygulamalar geliştirmişlerdir. Türk kültüründe bu uygulamalara genel olarak yağmur duası denilmektedir:

“Yağmurun özü sudur. Su ise hayat kaynağıdır (bu nedenle rahmet olarak adlandırılır); toprak, hava ve ateş ile birlikte kâinatın özünü oluşturur. Yağmurun yağmaması, tabiatı (toprağı, bitkileri ve hayvanları); dolayısıyla da insanları olumsuz etkiler. İnsanlar bundan dolayı kaygılanırlar ve bir beklenti içerisinde girerler. Onları ilahi bir güce dayanmaya ve o güçten yağmur talep etmeye sevk eden bu beklentinin sonucunda ortaya çıkan pratikler, belirli bir düzen içerisinde tekrarlanarak Anadolu’da Yağmur Duası olarak tanımlanan bir ritüel özelliği kazanmıştır.” (Şişman, 2003:86)

Bölgelere ve kıtalara göre değişiklikler gösterse de, Dünya’daki bütün toplumlarda yağmur yağdırma uygulamaları vardır. Türk geleneklerinde ise yağmur yağdırmak için bir kısmı büyüsel, bir kısmı dinsel olmak üzere isimleri değişik olsa da uygulamalarda benzerlik gösteren, birçok tören ve pratikler bulunmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Üç gün oruç tutulur. (Ankara)
- Mezarlıkta dua edilir. (Kayseri)
- Toplu halde yağmur duası yapılır. (Birçok yerde)
- Yağmur duasında kullanılmak üzere değişik şekillerde taş toplanır. (Ankara, Elazığ, Konya, Uluborlu, Tekirdağ, Isparta, Denizli)
- İrmaktan veya dereden alınan kırk tane çakıl taşına, kırk “Yasin” okuyarak suya atılır. (Sivas)
- Ebe taşı oyunu oynanır. (Kayseri)
- Yerden akrep çıkarılıp kuyruğundan sakız ağacına asılır. (Osmaniye)
- Çömçe gelin oyunu oynanır. (Birçok yerde)
- Tuz kavru olarak suya atılır. (Mersin)
- Birden fazla karısı olan kimselerin ayakkabısı suya atılır. (Mersin)

- Bir at başı yazılarak, suya atılır. (Osmaniye)
- At kafasına dua yazılır. (Konya, Ankara, Denizli)
- Yılan, canlı canlı veya öldürülerek yakılır. (Azerbaycan, Osmaniye, Kayseri, v.s.)
- Henüz tomurcuk halindeki söğüt ağacından bir tomurcuklu dal kesilip, bu tomurcukların her birine bir dua okunduktan sonra akarsuya bırakılır. (Elazığ) (Acıpayamlı, 1963: 4-6)

Türk kültüründe görülen yağmur yağdırma uygulamaları, genellikle büyükler ve bütün halk tarafından yapılan uygulamalar ile çocuklar tarafından yapılan uygulamalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.1. Bütün Halk Tarafından Yapılan Yağmur Yağdırma Uygulamaları

Kurak geçen mevsimlerde yağmur duası yapılacağı halka duyurulur ki bunun sebebi, duadan sonra yapılacak yemek ziyafeti ve diğer harcamalar için yardımların toplanmasını ve katılımın mümkün olduğunca fazla olmasını sağlamaktır. Yağmur duasına çıkılmadan önce bazı yörelerde günah sayılan eylemleri yapmamak gerekir, Sami Kılıç'a göre:

“ihtiyaç duyulduğu anda yağmurun yağması için yapılan pratiklere başlamadan önce, yağmurun yağmasına engel olabilecek durumların ortadan kaldırılması yoluna gidilmektedir. Çünkü bazı inanışlara göre, yağmurun yağmaması günahlarla ilişkilendirilir.”(2011:3)

Yağmur yağması için yapılan pratiklerden biri, at kafatasına dua okunarak suya bırakılmasıdır. Dua okunan ve bazı yerlerde üzerine yazılar da yazılan at kafatası, suyun içine kaybolmayacak şekilde sabitlenerek bırakılır çünkü yağmur istenilenden fazla yağarsa kafatasını sudan çıkarmak gerekecektir. Eski Türk inançlarına göre kahramanın öteki dünyada da atıyla birlikte olacağına inanıldığı için ölen kişiler atıyla birlikte gömülmekteydiler. Eski Şamanist uygulamalarda atın mistik bir varlık olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Burada at kafatasına yüklenen manevi güç veya anlam, Türkler için çok önemli ve çoğu zaman kutsal kabul edilen atlarla ilgili inanışlarında kendini göstermektedir.

Yağmur duası yapılan, neredeyse her bölge ve kültürde kullanılan diğer bir uygulama ise taşlarla ilgili olandır. Bölgelere göre değişiklik gösterse de yedi bin, kırk bin, kırk bir bin, yetmiş bin gibi sayılarla, temiz olan yerlerden toplanan taşlara dualar okunmakta, bazı yerlerde ise okunduktan sonra yalanmaktadır. Okunan taşlar çuvallarla bir akarsu kenarına getirilir ve tekbirler eşliğinde suya bırakılır. Burada önemli olan husus, suyun taşların tamamına temas etmesini sağlamaktır. At kafatasında olduğu gibi taşlarda gerektiğinde suyun

içinden alınabilecek şekilde suya bırakılmalıdır. Akarsuyun olmadığı yerlerde okunan taşların kuyu içine bırakıldığı da görülmektedir.

Çoğu kaynakta, eski Türk topluluklarının doğa olaylarını, istedikleri şekilde değiştirmek amacıyla kullandıkları ve “Yat, yede, ya da, cede, kaş, bed, sata, cay, cada” gibi isimler verdikleri bir taşın bahsedilmektedir:

”Türk halk inanışına göre yada taşı büyük Tanrı tarafından Türklere verilmiştir. Diğer bir inanışa göre yada taşı rüzgar esen dağlarda bulunur. Bu taşın eski çağlarda Çin-Türk hududundaki madenlerden geldiğini söyleyenlerde vardır. Diğer bir deyişe göre yada taşı at, inek, ayı, kurt, domuz’un karın ve ciğerlerinden çıkar. Serkap adlı kırmızı renkli büyük bir kuşun bunu yumurtladığı da iddia edilmektedir.

Bu taş büyük bir kuş yumurtası büyüklüğündedir. 3 türüdür: 1) Kırmızı beneklerle dolu beyaz toz renginde 2) Beyaz temiz ve koyu kırmızı renkte. 3) Çeşitli renkte.

Bu taş su içine konduğu veya havada sallandığı zaman yağmur yağdırmaktadır.”(akt. Acıpayamlı, 1964:10)

Yağmur yağdırma törenlerinde kullanılan taşların büyük bir önemi vardır. Elif Şebnem Kobya’ya göre, “*Yada taşının yanı sıra yağmur yağdırmak için toplanıp okunarak suya bırakılan taşlarda okunan dualar vasıtası ile kutsal kabul edilmektedir.*”(2014:125)

“Bu taşlara Kur’an-ı kerim’in Şura Suresi 28.Ayeti¹ okunur.”(Şişman, 2003:87)

At kafatasına ve taşlara dua okuyarak suya bırakmadan başka, suya kavrulmuş tuz atma, birden fazla eşi olan kimselerin ayakkabılarını ıslatma, yeni evlileri suya atma, yeni doğmuş kuzuları annelerinden ayırarak kuzuların melemesini sağlama, çeşitli şekillerdeki asma dallarına dua okuma, suya tabut atma ve kaplumbağa ıslatma gibi gelenekler de vardır. Bu geleneklerden biri veya birkaçı genellikle bir akarsuyun kenarında, yakınında türbe olan ya da kutsal olarak kabul edilen bir yerde toplanan halk tarafından bir hoca eşliğinde gerçekleştirilir.

Halktan toplanan yardımlarla kurban etmek için bir veya daha fazla hayvan alınır. Hayvan kurban edilmeden önce türbeye veya kutsal kabul edilen yere gidilerek kutsal olana dua edilir. Bu türbe, bir tepede ya da çoğunlukla yüksekçe bir yerde bulunur. Kutsal olana dua edildikten sonra tekbir getirilerek hayvanlar kesilir. Burada yapılan kurban etme ritüelini *atalar kültüyle*² ilişkilendirmek mümkündür:

“Yağmur duasının (...)yatırında kurban kesilip, toplu halde yapılması, geleneksel Türk dininin atalar kültü ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Zira ölmüş atalara saygı gösterme ve

¹ Türkçesi şu şekildedir: İnsanlar ümitlerini kesmişken semadan yağmur indiren Allah basirdir her şeyden haberdardır.

² Atalar kültü: Ölmüş ataları tazim, onlar için kurbanlar sunma ve inanç ibadetidir.

onlar için kurbanlar takdim etme uygulaması geleneksel Türk inancının önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır.(Kılıç, 2011: 10)

Türklerin İslamiyet’i kabul etmelerinden sonra da türbelere, yatırlara gidip dualar etmesi, şifalar istemesi ve çeşitli dileklerde bulunması, burada mezarı olduğu kabul edilen kişilerin Allah’ın sevgili kulları olmasından dolayı onların yardımını istemek şeklinde bir inanca dönüşmüştür. Nilgün Çıblak’a göre de:

“ Atanın bizzat kendisine tapınma değil de onun öldükten sonra ailesine yardım edeceği inancından doğan korku ile karışık bir anlayış olan atalar kültü İslamiyet’in kabul edilmesiyle yeni bir kimliğe bürünerek veli kültürünü meydana getirmiştir.”(akt. Çıblak,2002:5)

Türbede kurban kesilip dualar edildikten sonra iki rekât yağmur duası namazı kılınır. Namazdan sonra imamlar cüppelerini, diğer katılımcılar ise üstlerindeki elbiselerini çıkarıp tersini çevirirler ve üzerlerine öylece giyerler ve *istiska*³ ismindeki yağmur duası okunur. Yağmur duası okunurken herkes ayağa kalkar ve ellerini omuz hizalarına kadar kaldırıp normal duanın tersi şeklinde avuç içleri aşağıya bakacak şekilde öne doğru uzatırlar. Burada görülen elbiselerin ters giyilmesi, ters giden bir şeyin düzelmesi için yapılan büyüsel bir işlemdir diyebiliriz, *“bir şeyi ters giyme, ters takma tersine çevirme ve tersine hareket yapma üzerinde durulan işlemin ters bir yön almasını sağlamak içindir.”*(Acıpayamlı,1964: 13). Avuç içinin ve parmakların aşağıya gelecek şekilde çevrilmesi, yağmurun yağışını taklit etmek içindir. İstiska duası bittikten sonra imam, Cuma ve bayram namazlarında olduğu gibi hutbeye çıkar, hutbede dualar okunur ve tövbe edilir. Bazı kaynaklarda hutbede Türkçe nasihatler yer almaz diye geçer; *“Cuma ve Bayram namazı hutbelerinden farklı olarak yağmur duası hutbesinde Türkçe nasihatler yer almaz.”*(Kılıç, 2011:6)

En son yapılan işlem yemek ve ziyafettir. Namaz ve duadan sonra kesilen kurban ve toplanan yiyeceklerle yapılan yemekler hep beraber yenir. Kesilen kurban etinden ve hazırlanan yemeklerden maddi durumu iyi olmayan kişilere ayrıca verilir. Yağmur duasının yapıldığı yerde belli bir süre suyun içine bırakılan taşlar ve at kafatasını beklemesi için nöbetçilerin bırakıldığı da görülmektedir. Şayet yağmur beklenenden fazla yağarsa bu taşlar ve at kafatasını suyun içinden çıkarmak gerekir. Çünkü bu taşların ve at kafatasının yağmur yağdırmak gibi bir özelliğinin olması yanında yağın yağmuru durdurmak gibi de bir özelliği vardır:

³ Yağmur duasının Türkçe anlamı şöyledir: Allah’ım bize yardım eden, içimize sinen, ferahlık veren, her tarafı kaplayan, her tarafa akıp giden, her tarafı sulayan, bol, genel, yağmur ihsan eyle. Allah’ım bizi yağmurla sula, bizi ümitlerini yitirmiş kimselerden eyleme. Allah’ım kullarda, illerde ve diğer yaratıklarda öyle bir güçlük öyle bir darlık var ki senden başkasına arz edemeyiz. Ey yüce yaratıcımız, bizim için ekinleri bitir, bizim için memeleri sütle doldur, bizi göğün bereketinden sula, bize yeryüzünün bereketinden ihsan eyle. Ey cömert, kerem sahibi Allah’ım, biz senden mağfiret dileriz, şüphe yok ki sen bağışlayıcısın. Bize gökten bol bol yağmurlar yağdır, ey bağışlayıcı, merhametli rabbimiz.

“Yağmur duası töreninden sonra fazla yağan yağmuru dindirmek icap ederse, bu konuda başvurulacak çarelerden biri ve en çok kullanılanı suyun içine atılmış olan taş çuvalların yahut doğrudan doğruya taşların geri çekilmeleridir. Çünkü yağmuru yağdıran taşın su ile temasa gelmesi idi.”(Acıpayamlı, 1964:17)

2. Çocukların Yaptığı Yağmur Yağdırma Uygulamaları

Yağmurun hiç yağmadığı ya da az yağdığı ve mevsimin kurak geçtiği zamanlarda özellikle masum olarak kabul edildikleri için çocukların da yağmur yağması için yaptıkları pratikler vardır. Değişik isimler verilse de uygulamalar birbirlerine benzer özellikler göstermektedir. Türkiye’de en çok görülen ise çömçeli gelin oyunudur. Bu oyuna Anadolu’da verilen isimlerden bazıları şunlardır:

“bodi bodi, bodi bostan, cici ana, çalı gezme, çaput adam, çomça gelin, çullu kadın, dodu, dodi dodi, eşek gelin etme, gelin gök, gode gode, godi godi, godu godu, göde göde, hucrik, kelis, kepçe kadın, kepçe gelin, kepçecik, mulla (molla) potik” vs. gibi isimler. (akt. Şimşek, 2003:3)

Çömçeli gelin genellikle 7-12 yaşlarındaki özellikle kız çocuklarının oynadığı bir oyundur. Köyün bütün çocukları bir araya toplanır, çömçe (kepçe) değişik şekillerde boyanır, üzerine kumaş sarılır veya eski elbiselerden giydirilir ve bir geline benzetilmeye çalışılır,“Ağaçtan yapılmış büyük bir kepçenin başı ile sapının birleştiği yere çapraz olarak bir değnek bağlanarak kol yapılır. Buna bir kız çocuğunun elbisesi giydirilir, baş kısmına da başörtüsü bağlanarak adeta bir gelin canlandırılır.”(Şimşek, 2003:3)

Çocuklar, yanlarında ister oyuncak bir bebek olsun isterse çocuklardan biri seçilerek gelin gibi giydirilsin köydeki evleri teker teker gezerek bulgur, yağ ve yumurta gibi yiyecekler toplarlar. Yiyecek veren kişi de çömçe geline veya çocuğa bir kepçe su döker. Yiyecek toplarken maniler söylerler. Söylenen manilerden bazıları şunlardır:

“Yağmur, gelini yağ ister,

Bulgur ister, tuz ister,

Yerden bereket,

Gökten rahmet,

Âmin Allah ’ım, âmin.”(Kılıç, 2011: 6)

“Yağmur yağmur yağ ister,

Arpa, buğday bal ister,

Verenin evine altın düşsün,

Vermeyenin evine bozyürük yılan düşsün.”(Ekici, 2002: 48)

“Gode göl olsun,

Evin önü sel olsun,

Arpa, buğday çok olsun,

Gökten rahmet, yerden bereket,

Bir deyim un, bir deyim un.”(Acıpayamlı, 1964: 28)

“ Mormünceğim mor ister,

Gaşih gaşih yağ ister,

Sarı ineğin yağınnan,

Karatavuşun yumurtasınnan,

Ver Allah 'ım ver,

Bir sesli yağmur.”(Acıpayamlı, 1963: 21)

Köyün bütün evleri dolaşıldıktan sonra toplanan yiyecekler (yağ, bulgur, yumurta, kıyma, ekmek, şeker, pekmez vb.) yemek yapılarak yenir. Bazı bölgelerde yemekten sonra dua edildiği de görülmektedir.

2. Sultanköy'deki Yağmur Yağdırma Uygulamaları

1. Sultanköy Hakkında Genel Bilgi

Sultanköy, Tekirdağ ilinin Marmara Ereğlisi ilçesine bağlı, nüfusu mevsimlere göre değişkenlik gösteren (yaz aylarında 10.000 kış aylarında ise 500-1000) bir yerleşim merkezidir. Tekirdağ'a 48 kilometre uzaklıkta olan Sultanköy, Tekirdağ'ın en doğusunda yer alan kasabasıdır. Kuzey ve batıdan Çorlu, doğudan İstanbul'un Silivri ilçesine komşudur. Güney tarafı ise Marmara Denizi ile sınırlıdır. 83 km² yüzölçümü ile Tekirdağ'ın en küçük

kasabasıdır. Trakya kıyılarından Marmara'nın içine doğru uzanan bir sahil şeridinin kenarında yer alır.

“Trak, Grek ve Roma devirlerinden beri bir yerleşim merkezi olmuştur. İlkçağlardaki adı “Parolionthos” tur. Hicri 959, Miladi 1551 tarihli ve Topkapı Sarayı arşivinde 1512/42 numara ile kayıtlı Rodoscuk Makeme-i Şeriye defterinin 12. ve 18. yapraklarında burası Sultaşah adı ile bir müselleme ocağı olarak görülmektedir. Sultaşah, en büyük ulu Sultan anlamını taşır ki Selçuklu ailesinden hükümdarlık makamında bulunanlar için kullanılırdı. Selçukluların iller başında bulunanlara sadece Sultan, hükümdarlarına Sultaşah, Ulusultan denmekteydi. Sultan köy'e böyle bir soydan gelen veya kendileri eskiden Ulusultan'a bağlı olan yürüklerin yerleştiği, zamanla Şah'ın düşüp yerine Köy'ün geldiği anlaşılmaktadır.”(Mansel, Arif Müfid, 1938: 14)

Sultanköy, 1876-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında, kısa bir süre Rus'lar tarafından işgal altında tutulmuştur. Balkan Savaşı (1912) sırasındaki Bulgar işgalinde, bölge halkı çok zor günler geçirmiştir. İstiklal Savaşı sırasında Türk ordusunun elinden kaçan çok sayıda Rum, deniz yoluyla Marmara Ereğlisi ve Sultan köye gelmiştir, buradan Çorlu'ya oradan da Yunanistan'a geçmiştir. Sultan köy 1922 yılında tekrar Türklerin eline geçmiştir.

Sultanköy, Osmanlı döneminde bir çiftlik konumundayken, Balkanlardan gelen göçmenlerin yerleşmesi ile oluşan bu çiftlik ve çevre ahalisinin 1924 yılında köy olduğu kaydedilmiştir. Daha ilk bakışta göze çarpan özelliği, doğusunda yer alan, 600 metreye yaklaşan ve yarım ay biçimindeki tabii koyudur. Kıyı boyunca genellikle doğal kumsallar yer alır. Çorlu yolu üzerinde Omurca Çiftliği'nde Rumlardan kalma büyük bir şaraphane, sarnıç ve kilise yer almaktadır.

Son zamanlarda Türkiye'nin özellikle doğusundan göç alan bu köyün, yerli halkı *muhacir*⁴ diye nitelenen insanlardır. Halkın geçim kaynağını tarım ve sanayi oluşturmakla beraber az da olsa balıkçılık ve turizm de göze çarpmaktadır.

2. Sultanköy'de Yapılan Yağmur Yağdırma Uygulamalarının Tasviri

Bu çalışmada yer alan bilgiler 17.05.2015 tarihinde Tekirdağ'ın Marmara Ereğlisi ilçesine bağlı Sultan köy merkezli, Sultanköy ve Seymen köyünün ortaklaşa gerçekleştirdiği yağmur duasıyla ilgili yapılan alan çalışması, katılarak gözlem ve görüşmelerden elde edilen bilgileri içermektedir.

Köyde yağmur duası yapılmasına Mart ayında karar verilmiştir. Yağmur duası yapılması ve tarihi ile ilgili kararı verenler büyük toprak sahipleri ile bölgenin ileri gelenleridir.

⁴ Muhacir: Osmanlı İmparatorluğu dönemi sonlarından itibaren Balkanlar'dan mecburi göç yaşayıp Anadolu'ya gelenlerin genel adıdır. Türkçeye "Mekke'den Medine'ye göç eden" anlamındaki Arapça sözcükten geçmiştir

Sultanköyde yapılan yağmur duası üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

1. Hazırlık dönemi.
2. Yağmur duası ve duayla ilgili uygulamalar.
3. Yemek ziyafeti ve ayrılış.

2.1. Hazırlık Dönemi

Yağmur duasına çıkılması kararı Mart ayında alınmıştır. Mart ayından itibaren her Cuma namazı çıkışında, görevli kişiler yardımın ne için toplandığını belirterek yardım toplamışlardır. Ayrıca Marmara Ereğlisi esnafından da yardım toplanmış ve yardım istenen her kişi yağmur duasına davet edilmiştir.(K.K.4.6.7) Toplanan yardımların tamamı nakdi yardımlardır. 1980’li yıllardan önce yapılan yağmur duası uygulamalarında, toplanan yardımların içinde neredeyse hiç para olmadığını halkın evinde yiyecek olarak ne varsa onu verdiğini belirten kişiler vardır.(K.K.1,2)

Yağmur duasına çıkılması için karar alındıktan sonra bir komite kurularak bütün işlerin koordineli şekilde yapılması ve aksaklık olmaması sağlanmaya çalışılır. Bu komite şu şekilde oluşturulmaktadır;

- Yağmur duasının pratiklerini yapacak ve halkı yönlendirecek olan hoca.
- Yağmur duasından sonra yapılacak olan yemek ziyafeti ve diğer masraflar için yardımların toplanmasından görevli kişiler.
- Yemekleri hazırlayacak ve dağıtımını yapacak kişiler.
- Yağmur duasında kullanılacak malzemeleri temin edecek ve görevliler arasında koordinasyonu sağlayacak kişi.
- Köylüyü duanın yapılacağı alana ulaştıracak olan kişi.

Toplanan parayla kurban edilmek üzere üç adet koyun alınmış, yağmur duasına katılan halka dağıtmak için etli pilav, ayran, su ve tatlıdan oluşan bir menü hazırlanması içinde bir yemek şirketiyle anlaşma yapılmıştır.

İmam, yağmur duasına çıkılmadan önceki günlerde yedi bin adet çakıl taşı toplanması için çocukları görevlendirir. Çocuklar ellerinde bez torbalarla kırdan bulabildikleri irili ufaklı çakıl taşlarını toplarlar. Bu toplanan taşlar daha sonra teker teker sayılacak ve her birine dua okunarak suya bırakılacaktır. Taşlara dua okuyacak kişiler imam tarafından belirlenir. Yağmur duasının yapılacağı günün sabahına kadar taşlara dua okuma işlemi bitirilir. Bu taşların

yağmurun yağmasına nasıl bir etkide bulunduğu ve neden belli bir sayıda olduklarıyla ilgili sorduğumuz sorulara, görüşme yaptığımız kişilerin (K.K.2.5.6) neredeyse tamamı kaçamak cevaplar vererek bu uygulamayı dini bir işlem olarak değil de bir gelenek olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Yağmur duasının yapılacağı alan, köyün yaklaşık 3 kilometre yakınlarında mesire yeri olarak bilinen, kenarında ufak bir dere ve yüksekçe bir yerde de türbe bulunan bir yerdir. Yağmur duasının yapılacağı sabah, görevlendirilen kişiler bu alanın ve türbenin içi ile etrafının temizliğini yaparlar. Diğer bir görevli ise imamın sesinin rahat duyulması için bir ses sistemi kurar.

Marmara Ereğlisi Belediyesi tarafından tahsis edilen araçla halk alana taşınır. Kesilecek kurbanların getirilmesi, yemek dağıtımını yapacak kişilerin de kendi hazırlıklarını yapmasıyla birlikte hazırlıklar tamamlanmış olur.

2.2. Sultan köydeki Yağmur Duası ve Duayla İlgili Uygulamalar

Köylülerin ve *davetlilerin*⁵ yağmur duasının yapılacağı alanda toplanmalarıyla birlikte duayla ilgili pratikler başlar.

İlk yapılan uygulama önceden hazırlanmış olan taşlarla ilgili olanlardır. Sayılmış, tek tek dua okunmuş ve torbalara doldurulmuş yedi bin adet taş, yağmur duası namazı kılınmadan önce dere kenarına tekbir eşliğinde getirilir. Torbalar içerisindeki taşlar özenle ve gerektiğinde tekrar suyun içinden alınabilecek şekilde suya bırakılır. Yağmur gereğinden fazla yağarsa bu taşların bırakılan suyun içinden alınması gerekmektedir. Suyun bütün taşlara temas ettiğinden emin olunur.

Taşların suya bırakılmasında; dualar okunmuş taşların suyla temas etmesi bir döngü (su döngüsü) düşünülerek yapılmaktadır (K.K.4). Genel olarak bakıldığında dinsel bir işlem gibi görülen bu uygulamaların aslında eski Türk din ve gelenekleri ile temas ve taklit büyüleri olduğu söylenebilir. Acıpayamlı'nında belirttiği gibi, “ *Bir bütünü teşkil eden parçalardan biri üzerine yapılan etki, diğer parça üzerinde de aynen meydana gelir.*”(1964: 11) prensibi göz önünde bulundurulmaktadır.

Öğlen namaz vakti yaklaşınca imamla beraber halkın bir kısmı mesire yerinin hemen yanında yüksekçe bir yerde bulunan türbeye giderler. Bu türbede mezarı olan kişinin kim olduğuyla ilgili neredeyse kimsenin tam bir bilgisi bulunmamaktadır. Marmara Ereğlisi içinde

⁵ Davetliler: Yakın bölgedeki bütün halk davet edilmiştir. Çünkü katılım ne kadar çok olursa dua o kadar makbul olur. Köylülerin değişik şehirlerde yaşayan akrabalarının da davet edildiği ve gelenlerin olduğu gözlenmiştir.

*Bastonlu Dede*⁶ türbesi vardır ve yağmur duasının yapıldığı yerde bulunan türbede de Bastonlu Dede'nin oğlu veya torunun mezarının olduğu söylenmektedir. Görüştüğümüz kişilerin bir kısmı buradaki kişinin Bastonlu Dede'nin oğlu (K.K.1.6.8) bir kısmı ise torunu (K.K.2) olduğunu belirtmektedir.

Türbenin bulunduğu yerde kurban etmek için daha önceden alınan üç adet koyun, tekbir getirilerek kesilir. Koyunları kesen kasaplar acele bir şekilde kurbanların derisini yüzmek ve etini çıkarmak için uğraşırlar. Çünkü bu kurbanlardan çıkarılan etler hemen pişirilecek ve halka dağıtılacak olan etli pilav yemeğinin içine katılacaktır.

Türbeye gelerek kurban kesenlere bu kurbanları neden burada kestiklerini ve kime adadıklarını sorduğumuzda insanlar; Allah rızası için kestiklerini belirttiler. Fakat burada yatan kişinin çok mübarek birisi olmasından dolayı onunda vasıtasıyla dileklerinin veya dualarının Allah tarafından daha çabuk kabul olacağını söylediler.(K.K.1.2.3.5) Burada mezarı olan kişinin kim olduğu bile tam olarak bilinmemesine rağmen nasıl “mübarek” olarak kabul edildiği ile ilgili sorumuza ise cevap alamadık.

Türbede kurbanlar kesilip dualar edildikten sonra bütün topluluk olmasa da çoğunluğu yağmur duasının yapılacağı alana gelir ve öğlen namazı vaktine kadar dua ederek beklerler. Öğlen ezanı okunduktan sonra namaza iştirak edecek olanlar yönlerini kibleye döner ve öğlen namazını kılarlar. Öğlen namazının arkasından yağmur duası için iki rekâtlik yağmur duası namazı kılınır. Namaza başlamadan önce imam cüppesini, diğer katılımcılar ise üstlerindeki elbiselerini çıkarıp tersini çevirirler ve öylece giyerler. Yağmur duası namazı bu şekilde kılınır. Kalabalığa bakıldığında yağmur duası namazını kılanların oldukça az olduğu söylenebilir. Halkın bir kısmı sanki yağmur duasına gelmemişte bir eğlence veya şenlik yerindeymiş gibi davranmaktadır. Namaz bittikten sonra bütün halk bir araya gelir ve yönlerini imamların bulunduğu tarafa döner. İmam, kuran ve “*istiska*” adındaki yağmur duasını okur. Yağmur duası okunurken bütün köylü (halkın tamamı bu pratiğe katılır) ayağa kalkarak ellerini, omuz hizalarına kadar kaldırıp normal duanın tersi şeklinde avuç içleri aşağıya bakacak şekilde öne doğru uzatırlar. Avuç içinin ve parmakların aşağıya gelecek şekilde çevrilmesi yağmurun yağışını taklit etmek içindir ve bunu yapanların neredeyse hepsi bunun farkındadır. (K.K.2.5.7.8) Yağmurun yağışını bu şekilde taklit etmenin neden gerektiğiyle ilgili görüştüğümüz kişiler (K.K.1,7) bu şekilde davranmanın aslında gerekli olmadığını ama bu zamana kadar böyle gördükleri için bunu yapmaya devam ettiklerini belirtmişlerdir. İstiska duası bittikten sonra imam dua eder ve hep beraber tövbe edilir. İmamın yaptığı duaya ve tövbeye köylü *âmin* diyerek iştirak eder.

⁶ Bastonlu Dede: Tarihi kaynaklara göre Bastonlu Dede'nin gerçek adı Osman Çelebi'dir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte tahmini 1660 yılında, o zaman çoğunluğu gayrimüslim olan bu bölgeye, İslam dinini yaymak için gelmiştir. 1729 yılında vefat eden bu kişinin, gece rüyasına girenlerce aktarılan “bastonu ile namaz kıldığı” rivayetlerinin yaygınlığı sebebiyle Bastonlu Dede olarak anılmaktadır.

2.3. Yemek Ziyafeti ve Ayrılış

Türk kültüründe türlü vesilelerle bir araya gelerek yapılan etkinliklerin sonunda görülen yemek ve ziyafet tipik olarak burada da vardır. Kurbanlar kesilip, namazlar kılınıp, dualar edildikten sonra yemek ziyafeti başlar. Önceden anlaşma yapılan firma dağıtımını yapacağı yemekleri dualar bitmeden önce hazır eder. Kurban olarak kesilen koyunların etleri hemen orada pişirilerek pilavın içine karıştırılır. Yağmur duasına katılanlara dağıtımı yapılacakların listesi şunlardan oluşmaktadır;

- a. Etlı pilav.
- b. Ekmek.
- c. Ayran.
- d. Tulumba tatlısı.
- e. Su.

Etlı pilav ve tatlı dağıtımını için ikişerli üç grup oluşturulur. Ekmek, su ve ayran ise masaların üstlerine dizilerek, yemeği alanların devamında da bunları alması sağlanır. Yemeklerin yenmesinden sonra görevli hoca alandan ayrılır. Geride kalanlardan isteyen ayrılır fakat çoğunluğu bir yere gitmeyerek akşamüzerine kadar orada eğlenerek vakit geçirirler. Akşamüzeri olunca insanların bir kısmı kendi imkânlarıyla bir kısmı da servis araçlarıyla köylere dönerler.

Bundan sonra yağmurun yağmasını beklemekten başka yapılacak bir şeyleri olmadığını belirten insanlar, ellerinden gelen her şeyi yaptıkları inancıyla kendilerini huzurlu hissettiklerini belirtmektedirler.(K.K.1.2.3)

3. Sonuç ve Değerlendirme

Sultanköy ve Seymen köyünde yapılan yağmur yağdırma uygulamaları bütün bir köy halkının katılımlarıyla gerçekleştirilmektedir. Çevre köylerde yaşayanlarda davet edilerek katılımın fazla olması sağlanmaktadır.

Bu geleneğin uygulanmasında dini pratiklerle ritüel kökenli bazı uygulamaların iç içe geçmiş olduğu görülebilmektedir. Halk arasında genel olarak dinsel bir uygulama gibi görülen yağmur duasının inanç, içerik, uygulama, uygulayıcılar, katılımcılar ve hedeflenen amaç bakımından incelenmesi sonucunda daha çok büyüsel işlemleri barındırdığı söylenebilir. Her ne kadar içerisinde dini unsurları barındırsa da yağmur yağdırma uygulamalarında görülen, büyüün taklit ve benzetme esaslarına dayanan pratikleridir.

Belli sayıda toplanan ve dua okunan taşlar, bu taşların suya bırakılması, elbiselerin ters çevrilerek giyilmesi, ellerin ve kolların hareketleri bize bu uygulamaların açık bir şekilde büyüyle alakalı olduğunu göstermektedir:

“Yağmur yağması için büyü yoluna başvuran ilkel insanların uygulamaları günümüze dini hüviyet bularak yansımıştır. Günümüzde yağmurla ilgili uygulamaların merhaleleri ilkel dönemim izlerini taşımaktadır.”(Kobyay, 2014: 451)

Bu geleneğin büyüsel pratikler barındırması normal olabilir fakat topluma dini yönden önderlik eden din adamlarının dinle hiç ilgisi olmayan bu pratikleri dini bir pratik gibi yapmaları veya bu pratikleri dinle nasıl bağdaştırdıklarının açıklaması; ya Acıpayamlı'nın belirttiği gibi bir mücadeleyle ilgilidir:

“yağmur törenlerinde rastlanılan dinsel unsurlar; sonradan buralara nüfuz etmiştir. Böylece bir din-sihir mücadelesi başlamıştır. Neticede din bu gün için sihri mekanizmayı bozamamış olup, orada adeta sihirsel bir unsur gibi vazife görmektedir.”(1964: 30)

Ya da halkın bağlı olduğu dinin kurallarına ters olan uygulamaları zaman içinde terk edip, dinde yeri olmayan ama açıkça dini kurallara da ters gelmeyen uygulamaları dini motife büründürerek devam ettirdikleri şeklinde olabilir.

Bununla beraber yağmur yağdırma uygulamalarının, eski Türk inanç ve gelenekleri ile bugünkü dini uygulamaları kaynaştıran dini ve din dışı öğeleri birleştiren, sentezleyen bir özelliği de olduğundan bahsedilebilir. Hiç şüphe yok ki bugünkü yağmur duasıyla ilgili pratikler, Türklerin eskiye ait kültürlerinden izler taşımaktadır. Hatta eski uygulamaların günümüzde yeni bir şekle bürünmüş değişik varyantları olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz:

“Yağmur yağdırma törenlerinde İslamiyet öncesi eski Türk inanışlarına ait çeşitli izlere rastlanmaktadır. Yağmur duası için su kenarına, ziyarete ya da bir mezar başına gidilmesi, kıyuya taş atılması, toplu yemek yenilmesi vb. uygulamalar; bizi eski Türklerde görülen tabiat kültü, atalar kültü, yâda taşı ve toplu yeme içme gibi inanç ve adetlere kadar götürmektedir.”(Çıblak, 2002: 103)

Yağmur duasının bütün özelliklerinin yanında bizce en önemli tarafı, insanları manevi yönden etkileyerek halk arasındaki dayanışmayı arttırmasıdır, Ekici'nin de belirttiği gibi *“köylülerden bir şeyler toplama, sosyal bir olayı, toplumsal birlik ve bütünlüğü ve çekilen sıkıntının bireysel değil, toplumsal olduğunun vurgulanmasına yöneliktir”*(2002: 51). Bu uygulama bir grup veya topluluk halinde gerçekleştirildiği için o grup veya topluluk arasındaki bağları da sağlamlaştırmaktadır.

Yağmur duası ve bunun gibi geleneklerin şehirler, bölgeler ve ülkeler arasında çeşitli nedenlerle yapılan göçler sayesinde *kültürleşme*⁷ olgusunu canlı tuttuğunu söyleyebiliriz. Keza yağmur duası geleneğinde birlikte hareket edildiği için, birlik ve beraberlik duygularını pekiştirmekle kalmayıp, genç kuşakların bu geleneği öğrenmeleri sayesinde bir kültür aktarımının olduğunu da söylemek yanlış olmaz.

⁷ Kültürleşme: Birbirinden farklı iki kültürün çeşitli şekillerde temas etmesiyle alışveriş içine girmeleri, bu alışveriş sonucunda birbirinden alıp verdikleri öğelerin giderek birbirine karışması ve kökenlerinin bilinemez hale gelmesiyle ortaya çıkan bir süreç.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, Orhan (1963) Türkiye’de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, cilt: 21 sayı: 1-2, Ankara

Acıpayamlı, Orhan (1964) Türkiye’de Yağmur Duası, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, cilt: 22 sayı: 3-4, Ankara

Ateş, Süleyman (1980) *Açıklamalı Büyük Dua Mecmuası* Kılıç kitabevi, Ankara

Çıblak, Nilgün (2002) Ankara İçel’de Yağmur Yağdırma Törenleri, *Folklor/Edebiyat* cilt: 8 sayı: 31

Ekici, Metin (2002) Tire Yöresi Yağmur Duası Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme, *Milli Folklor*, cilt: 7 sayı: 56,

Güngör, Harun (2002) Eski Türklerde Din ve Düşünce, *Türkler*, cilt:3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Kılıç, Sami (2011) Uşak ve Çevresinde Yağmur Yağdırma Uygulamaları, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, cilt: 6 sayı: 1

Kobyay, Elif Şebnem (2014) Türkiye’de Yağmur Törenleri ve Yağmurla İlgili İnanışlar, Doktora Tezi

Kur’an Meali (2012) Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı

Mansel, Arif Müfid, (1938) *Trakya’nın Kültür ve Tarihi* İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları

Örnek, Sedat Veyis (1971) *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları

Şimşek, Esmay (2003) Anadolu’da Yağmur Duasına Bağlı Olarak Oynan Bir Oyun “Çömçeli Gelin”, *Milli Folklor*, cilt: 8 sayı: 60

Şişman, Bekir (2003) Samsunda İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk Kültür Bağlamında Düşündürdükleri, *Milli Folklor*, cilt: 8 sayı: 58

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>